

Sultan II. Murad Devrine Ait Aruz Konulu Bir Eser: Mutahhar B. Ebî Tâlib'in *Ravzatu'l-Evzân*'ı

Üzeyir ASLAN*

Öz

Ravzatu'l-Evzân, Sultan II. Murad döneminde Mutahhar b. Ebî Tâlib-i Lârendî tarafından nazmedilmiş aruz konulu bir eserdir. Şair hakkında kaynaklarda hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Türkiye Yazma Eserler Kurumu'nun kayıtlarına göre bahse konu bu eseri dışında onun *Mifîâh-ı Edeb* isimli bir sözlüğü de bulunmaktadır. *Ravzatu'l-Evzân* iki bölümden oluşur. Mukaddimenin yer aldığı ilk bölüm beyitler hâlinde, vezinlerin anlatıldığı ikinci bölüm ise dörtlükler hâlinde düzenlenmiştir. İlk bölümde şair eserinin adını verir ve onu kim için nazmettiğini belirtir. Buradaki bilgilere göre eser Mustafa Bey'e ithaf edilmiştir. Mustafa Bey, Karamanoğlu II. Mehmed Bey'in oğlu olmalıdır. Şair devamında aruz vezinlerini meydana getiren aslı rükünler, fer'ler ve bahirler hakkında bilgi verir. İkinci bölümde ise yirmi dört vezin anlatılmaktadır. Metinde hâtîme bölümü bulunmamaktadır. Biz eserin iki yazma nüshasını tespit ettik, her iki nüshayı karşılaştırarak çeviriyazılı ve tenkitli bir metin ortaya koyduk, ilaveten metni bugünkü Türkçeye aktardık. Yine eserde anlatılan aruz vezinlerini 15. ve 16. yüzyıllarda aynı konuda telif edilmiş başka eserlerle mukayese ettik.

Anahtar Kelimeler: Aruz, Bahr, Vezin, *Ravzatu'l-Evzân*, Mutahhar, Karamanoğlu Mustafa Bey.

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, Türkiye.
Elmek: uaslan@marmara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-8478-4580>.

Geliş Tarihi / Received Date: 10.03.2021
Kabul Tarihi / Accepted Date: 30.06.2021

DOI: 10.30767/diledeara.894544

**A Book is About Prosody Written in Period of Sultan Murad The Second:
Ravzât al-Avzân By Mutahhar b. Abî Tâlib**

Abstract

Ravzatu'l-Evzân is a work on Arabic prosody written by Mutahhar b. Ebî Tâlib-i Lârendî during the period of Ottoman Sultan Murad II. There is no information about the poet in the sources. However, according to the records of the Manuscript Institution of Turkey, apart from this work, he also has an Arabic-Persian dictionary named *Miftâh-ı Edeb*. *Ravzatu'l-Evzân* consists of two parts. The first part, where the introduction (mukaddime) takes place, is written in couplets and the second part, where the prosodies are explained, is written in verses. In the first part, the poet tells the name of his work and who he has written it for. According to the information given here, the book was dedicated to Mustafa Bey, the son of Karamanid Mehmed Bey II. Then the poet gives information about the fundamental elements of aruz prosodies. Twenty four prosodies are explained in the second part. The work does not have an epilogue. We found two manuscript copies of the book and by comparing them, we produced a translated and critical text. We also translated it into today's Turkish. Furthermore, we compared the aruz prosody explained in the work with other copyrighted works on the same subject in the 15th and 16th centuries.

Keywords: Prosody, Meter, *Ravzatu'l-Evzân*, Mutahhar, Karamanid Mustafa Bey.

Extended Summary

Arud is a prosody from Arabic literature, it was systematized by Imām Halīl b. Ahmad (d. 791) who was one of the Arabian linguist and scholar in Makka. Arud prosody becomes widespread other muslim countries and their literature, like Persian and Turkish. There are some books which teach arud in Arabic, Persian and Turkish. The first books about this subject are al-Mufaddal al-Dabbī (d. 786)'s *Kitāb al-Arūd* and Halīl b. Ahmad's three books were named *Kitāb al-Arūd*, *Kitāb al-Misāl min al-Arūd* and *Kitāb al-Farsh fī al-Arūd* in Arabic literature. In Persian literature Umar al-Rāduyānī's Tarcamān al-Balāga written in 12th century and Rashīd al-dīn-i Vatvat (d. 1177)'s *Risāla-i Arūd* are first books about this. In Anatolia where written like these books that Ahmad-i Gulshehrī (d. 1317)'s *Arūd*, Ahmadī (d. 1413)'s *Ilm-i Arūd* and *Risāla fī al-Arūd*, Ahmad-i Dā'ī (d. 1421)'s *Ilm-i Arūd* and also Mutahhar b. Abī Tālib al-Lārandī (d. 1423?)'s *Ravzat al-Avzān*.

Arud has eight base elements, fa'ūlun, fā'ilun, mafā'ilun, mustaf'ilun, fā'ilātun, mufā'alatun, mutafā'ilun and maf'ūlātu. These elements produce nineteen classes of metres which are named ṭavīl, madīd, basīṭ, vāfir, kāmīl, mutakārib, mutadārik, hazac, racaz, ramal, sarī', munsariḥ, ḥafīf, muzāri', muḫṭaḍab, muctes, cadīd, ḫarīb, mushākil with some variations. Some classes unique to Arabic, like ṭavīl, madīd, basīṭ, vāfir and kāmīl; some of them unique to Persian which are cadīd, ḫarīb, mushākil but Arabics don't use Persian's classes of metres, except for these are communal in Arabic and Persian literature. Turkish poets prefer Persian metres. The classes produce five schedules of metres arranged in circular form.

Ravzatu'l-Evzān is a work on Arabic prosody written by Mutahhar b. Ebī Tālib-i Lārendī during the period of Ottoman Sultan Murad II. There is no information about the poet in the sources. Nihad M. Çetin says that Mutahhar wrote an other book in 1416, but he doesn't inform about it and thus we don't know about this book. However, according to the records of the Manuscript Institution of Turkey, apart from this work, he also has an Arabic-Persian dictionary named

Miftâh-ı Edeb. According to the catalog in Gazi Husrev Begova Library in Sarajevo, this book is a dictionary from Persian to Turkish, but unfortunately it doesn't have any information about Mutahhar b. Abi Talib al-Larandi. *Ravzatu'l-Evzân* consists of two parts. The first part, is the introduction (mukaddime) written in couplets, and here, the poet tells the name of his work and who he has written it for. According to the information given here, the book was dedicated to Mustafa Bey, the son of Karamanid Mehmed Bey II. This part has twenty two couplets. The second part contains twenty four prosodies written in quatrain form. These meters are: baħr-i racaz-i maṭvī mufta'ılun mufta'ılun fâ'ılun baħr-i munsariħ-i maṭvī / baħr-i racaz-i bā-zihāf u ħashv mufta'ılun fâ'ılun mufta'ılun fa', baħr-i khafif fâ'ilātun mafâ'ılun fa'ılun, baħr-i mudâri'-i akhrab maf'ûlu fâ'ilātu mafâ'ılu fâ'ılun, baħr-i hazac mafâ'ılun mafâ'ılun mafâ'ılun mafâ'ılun, hazac-i makhzûf mafâ'ılun mafâ'ılun fa'ûlun, hazac-i musaddas maf'ûlu mafâ'ılun fa'ûlun, baħr-i racaz-i musamman mustaf'ılun mustaf'ılun mustaf'ılun mustaf'ılun, far'-i racaz mufta'ılun fa' mufta'ılun fa', far'-i racaz fa' mufta'ılun mufta'ılun mufta'ılun fa', far'-i racaz fa' mufta'ılun mafâ'ılun fa', racaz-i sâlim / basîṭ u hazac-i mulamma' mufta'ılun mafâ'ılun mufta'ılun mafâ'ılun, baħr-i nav'-i âkhar az-racaz-i zihāf fa' mufta'ılun fa'lun fa' mufta'ılun fa'lun, baħr-i vâfir mufâ'ılatun mufâ'ılatun mufâ'ılatun, baħr-i kâmil mutafâ'ılun mutafâ'ılun mutafâ'ılun mutafâ'ılun, far'-i kâmil mutafâ'ılun mutafâ'ılun mutafâ'ılun, far'-i kâmil mutafâ'ılun fa'ûlun mutafâ'ılun fa'ûlun, baħr-i mutaķârib fa'ûlun fa'ûlun fa'ûlun fa'ûl, baħr-i basîṭ mufta'ılun fâ'ılun mufta'ılun fâ'ılun, far'-i basîṭ mustaf'ılun fa'ûlun mustaf'ılun fa'ûlun, baħr-i ramal fâ'ilātun fâ'ilātun fâ'ilātun fâ'ılun, ramal-i maķşûr fâ'ilātun fâ'ilātun fâ'ılun, ramal-i makhbûn fa'ılātun fa'ılātun fa'ılātun fa'ılun. The work does not have an epilogue or a conclusion part. We found two manuscript copies of book, compared them and did a critical edition, also translated it into today's Turkish. Additionally, we compared it with the other prosody books such as Ahmadî's *Risâla fı al-Arûd*, Ahmad-i Dâ'î's *İlm-i Arûd*, Alî b. Husayn al-Amâsî (d. 1471)'s *Risâla min al-Arûz*, Bardakhî (d. 1500?)'s *Risâla al-Arûz* and Surûrî (d. 1562)'s *Bahr al-Ma'ârîf*.

Giriş

Arapça bir sözcük olan ‘arûz (< ‘r-z), Mekke ve Medine ile bu iki şehrin civarı, acemi ve vahşi dişi deve, nahiye, bir dağın yakınından geçen daracık yol, sözün manası, yolcunun aniden önüne çıkan mekân, çok nesne, aniden çıkan bulut, taâm, çalı ve dikenlikte otlayan koyun ve keçi, engel ve ihtiyaç, (MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ, 2013, s. 3014) çadırın orta direği, cihet, taraf ve yön (ÇETİN, 1991, s. 424) anlamlarına gelir. Edebî kavram olarak ise şiir ölçüsü, ölçülü ile ölçsüz şiiri birbirinden ayırmaya yarayan şey, İmâm el-Ḥalîl b. Aḥmed (öl. 175/791)’in Mekke’de sistemleştirdiği aruz ilmi, vezin bilgisi, bir kasidenin başlangıç beytinin ilk mısraı, herhangi bir beytin ilk mısraı (ÇETİN, 1991, s. 425) ve bir beytin ilk mısramın son cüzünü ifade eder. (MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ, 2013, s. 3014-3015) Sözcüğün terim anlamının hangi sözlük anlamından oluştuğu ise kesin değildir. (ÇETİN, 1991, s. 425)

Aruz ölçüsü Arap edebiyatında ortaya çıkmış, oradan Fars ve Türk edebiyatlarına geçmiştir. Aruz, Arap harflerinin harekeli veya sakin oluşuna dayanmaktadır. Bu harekeli ve sakin harfler çeşitli şekillerde bir araya gelerek sebep, veted ve fasıla denilen biçimleri; bu biçimler de efâ’îl ü tefâ’îl, evzân u mevâzîn denilen temel aruz rükünlerini (cüz, tef’ ile) oluşturur. Bunlar fe’ülün, fâ’ilün, mefâ’ilün, müstef’ilün, fâ’ilâtün, müfâ’iletün, mütefâ’ilün ve mef’ülâtü’dür. Bu rükünler bazen aslî biçimlerini koruyarak bazen de zahf edilerek (ç. zihâf, değiştirme) bir araya getirilir; böylece aruz vezinleri oluşur. Aruz vezinlerinin oluşumundaki benzerlik veya farklılıklar bahirleri ortaya çıkarmıştır. Bu bahirler şunlardır: tavîl, medîd, basîṭ, vâfir, kâmil, müteḳârib, mütedârik, hezec, recez, remel, serîṭ, münserih, ḥaffif, muzâriṭ, muḳteḳab, müctes, cedîd, ḳarîb, müşâkil. Bunlardan tavîl, medîd, basîṭ, vâfir ve kâmil bahirleri Arap edebiyatına mahsustur. Cedîd, ḳarîb ve müşâkil ise Fars edebiyatına mahsustur; Araplar bu bahirlerde şiir söylemezler. Geriye kalan on bir

bahir ortaktır. Bahirler de daireleri (beş daire) oluşturmuştur. (ÇETİN, 1991, s. 427-428)

Arap edebiyatında el-Mufazzal el-Žabbî (öl. 170/786)'nin *Kitābu'l-'Arūz*'u ve İmām el-Ĥalīl b. Aĥmed'in *Kitābu'l-'Arūz*, *Kitābu'l-Miṣāl mine'l-'Arūz* ve *Kitābu'l-Ferṣ fi'l-'Arūz*'u (ÇETİN, 1991, s. 426) aruz konusunda yazılmış ilk eserlerdir.¹

Arap edebiyatından Fars edebiyatına geçen aruz, yeni bahirler icat edilerek (cedīd, qarīb ve müṣākil bahirleri) kısmen de olsa özgün bir biçimde Fars şiirinde esas ölçü olmaya devam etmiştir. (TAŞ, 2000, s. 4) Fars edebiyatında aruza dair yazılan ilk eserler 'Umar er-Rāduyānī'nin *Tercumānu'l-Belāġa*'sı (12. yy.), Niẓāmī-yi 'Arūzī'nin *Çehār Maḳāle*'si (12. yy.) ve Reṣīduddīn-i Vattat (öl. 573/1177)'in *Risāle-yi 'Arūz*'udur. (ÇETİN, 1991, s. 431)

Anadolu'da yazılan aruz konulu en eski eser Aĥmed-i Gülşehrī (öl. 717/1317)'nin Farsça kaleme aldığı *'Arūz*'udur. Bu eserin bilinen tek yazma nüshası Millet Kütüphanesi Ali Emiri Farsça Yazmaları nr. 517'de bulunmaktadır. Daha sonra yazılan Aĥmedī (öl. 815/1413)'nin Farsça *'İlm-i 'Arūz*'u Süleymaniye Kütüphanesi Şazeli Tekkesi Bölümü nr. 147, 239^b-246^b'de, şairin Türkçe telif ettiği *Risāletun fi'l-'Arūz*'u ise Berlin Devlet Kütüphanesi'de Ms. or. oct. 3744 numarada kayıtlı mecmuanın 144^b-147^a yaprakları arasındadır. Aĥmedī'nin çağdaşı Aĥmed-i Dā'ī (öl. 824/1421)'nin *'İlm-i 'Arūz*'u (SEVGİ, 2007) ve bu çalışmanın da konusu olan Muṭahhar b. Ebî Tālib-i Lārendī (öl. 826/1423?)'nin *Ravzatu'l-Evzân*'ı aruza dair nazmedilmiş ilk Türkçe eserlerdendir.²

1. Aruz Konulu Bazı Türkçe Risâleler

Ravzatu'l-Evzân'ın aruz risâleleri arasındaki yerini tespit maksadıyla aynı konuda yazılmış bazı Türkçe eserler üzerinde durmak istiyoruz.

¹ Arap edebiyatında aruz konusu ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (ÖZDEMİR, 2015)

² Aruz konusunda yazılmış başka Türkçe eserler için bk. (TAŞ, 2000, s. 6-17) Aruza dair bir bibliyografya çalışması için bk. (BELENKUYU, 2020)

Bildiğimiz kadarıyla aruz konulu en eski Türkçe eser Ahmedî'nin *Risâletun fi'l-'Arz*'udur. Bu küçük risâle doğrudan vezinlerle başlamakta, bahrin ismi ve fer'i yazıldıktan sonra bir beyit örnek verilmekte ve takti'i gs-terilmektedir. Risâlede altı vezin, rneği ve takti'i ile birlikte anlatılmaktadır.

Ahmed-i Dâ'î'nin *'İlm-i 'Arz*'u 29 aruz vezninin kıt'alar hâlinde birer örnekle açıklanmasından ibarettir. (SEVGİ, 2007)

Alî b. Hüseyin-i Amâsî (l. 875/1471)'nin *Risâletun mine'l-'Arz* ve *Istılâhi 'ş-Şi'r*'i hamdele, salvele ve sebab-i telif bölümleri ile başlamakta, devamında aruz, şiir, beyt, mısra, mesnevi vb. şiir ıstılahları, aruzun sekiz aslı rkn ile 16 bahr ve takti' kuralları hakkında bilgi verilmekte, sonrasında 33 vezin birer Türkçe ve Farsça beyitle açıklanmaktadır. (COŞKUN, 2003)

Bardahî (l. 905/1500?)'nin *Türkçe ve Farsça Manzum Aruz Risalesi*'nde aruz, cüzleri ve takti'ine dair bilgiler verildikten sonra 33 vezin Türkçe kıt'alar ve birer Farsça beyitle izah edilmektedir. (SEVGİ, 2008)

Srrî (l. 969/1562)'nin *Bahru'l-Me'ârif*'i hamdele, salvele ve sebab-i telif bölümleri ile başlamakta, devamında aruz, sebab, veted, fasıla ve takti' hakkında bilgi verilmekte, sonrasında 19 aslı bahir ve illetleri ile birlikte 45 vezin tanıtılmaktadır. (ŞAFAK, 1991)

AŞkî (l. 999/1590?)'nin *'Arsu'l-'Arz*'unda hamdele, salvele ve sebab-i telif bölümleri bulunmakta, devamında aruzun sözlük ve ıstılah anlamları, sekiz aslı rkn, sebab, veted ve fasıla hakkında bilgiler verilmektedir. Vezinlerin açıklandığı birinci bölümde 19 aslı bahir, ikinci bölümde ise şairin kendisinin oluŐturduđu vezinler kıt'alar hâlinde tanıtılmaktadır. Eserde hâşiyeler de bulunmaktadır. (YAZAR, 2014)

1.1. Mutahhar b. Ebî Tâlib-i Lârendî ve *Ravzatu'l-Evzân*'ı

Ravzatu'l-Evzân'ın şairi Mutahhar'ın hayatı hakkında kaynaklarda hiçbir bilgi bulunmamaktadır.³ Nihad M. etin onun 819/1416'da başka bir eser daha kaleme aldığını söylemektedir (ÇETİN, 1991, s. 433) fakat bu eserin

³ Nev'izâde Atâyi (l. 1045/1635)'nin Őakâyıık Zeyli'nde biyografisi verilen Mutahhar'ın başka birisi olduğu kanaatindeyiz. Atâyi, onun herhangi bir eser yazdığına dair bilgi vermemektedir (DONUK, 2017, s. 1715).

isminin ve mahiyetinin ne olduğu belirtilmemiştir. Bir de şair adına kayıtlı *Miftâh-ı Edeb* isimli, telif kaydı bulunmayan bir sözlük vardır.⁴

1.2. Ravzatu'l-Evzân'ın biçim ve içeriği

Ravzatu'l-Evzân iki bölümden oluşmaktadır: mukaddime ve evzân. Mukaddime kısmı mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün vezni ile yazılmış 22 beyitten müteşekkildir. Bu kısımda hamdele, salvele ve sebep-i teliften sonra aruz kâlıplarını meydana getiren sekiz aslî rükün, fer'leri ve bahirleri hakkında bilgi verilmektedir. Buna göre sekiz aslî rükünün bir kısmı humâsî (beş harfli), bir kısmı ise subâî (yedi harfli)dir. Bunlar fe'ülün, fâ'ilün, mefâ'ilün, müfâ'iletün, müstefilün, mütefâ'ilün, fâ'ilâtün ve mef'ülâtüdür. Fer'leri ile birlikte bu rükünler 16 bahri oluşturmaktadır. Acem şairleri bunlara on bahir daha eklemişler, böylece 26 bahir meydana gelmiştir.

Görüldüğü gibi Mutahhar eserini klasik eser tertibine uygun şekilde meydana getirmiştir.

Eserin adı ve kim için yazıldığı yine bu kısımda belirtilmektedir:

kitābum *ravzatu'l-evzān*-ılan ad
 édindi k'ışiden kişi olur şād
 muhallaş adın'êtdüm ol begün kim
 yüz urısar öjinde yedi iklīm
 beg-i beg-zādedür ol hūr-peyker
 ay u günden anuñ yüzidür enver
 adınadur kitābum muştafānuñ
 kim adaşidur ol ehl-i şafānuñ
 anı haq êrgüre şa'llah murāda
 kim ola ehli ol şāh-ı murāda (18-22. beyitler)

⁴ Bosna-Hersek Gazi Hüseyin Paşa Kütüphanesi R-2051/6 numarada kayıtlı mecmuanın 165^b-168^b sayfaları arasında yer alan eser Kütüphane kataloğuna göre Farsça'dan Türkçe'ye bir sözlüktür. Şair hakkında ise maalesef hiçbir bilgi verilmemiştir. (POPARA, Haso; FAJIC, Zejnil, 2000, s. 330) N. M. Çetin belki de bu sözlüğü kasdediyordu, ancak teyit etme imkanımız olmadı. Süleymaniye Kütüphanesi Şazeli Tekkesi nr. 147'de bir nüshası bulunan *Ravzatu'l-Evzân*'ın devamında Arapça-Farsça gramer ve sözlükten oluşan bir kısım bulunmaktadır. Başlıksız olan bu kısım *Miftâh-ı Edeb*'in ikinci nüshası olabilir.

Yukarıdaki beyitlere göre eserin adı *Ravzatu'l-Evzân* olup Mustafa Bey adına kaleme alınmıştır. 22. beyitteki “şâh-ı murâd” ifadesi Sultan II. Murad (saltanatı: 824-855/1421-1451)’ı işaret ediyor olmalıdır. şairin “beg-i beg-zâdedür” dediği Mustafa Bey Karamanoğlu II. Mehmed Bey (l. 826/1423)’in oğlu olabilir. Mustafa Bey Dulkadırlılarla 1421 yılı civarında yapılan savaşta ölmüş, Mehmed Bey de bu savaşta esir düşmüştür. (SÜMER, 2001, s. 458) şairin Lârendeli (Karaman) olması dolayısıyla Mustafa Bey’le bir şekilde irtibata geçerek eserini ona takdim etmeyi istediği düşünülebilir. Böylece 819/1416’da hayatta olduğunu bildiğimiz (ÇETİN, 1991, s. 433) Mutahhar’ın bu eserini 824/1421’de yazdığını söylememiz mümkündür.

İkinci kısımda aruz vezinleri anlatılmaktadır. Aruz konulu eserlerde yaygın bir uygulama olarak gördüğümüz kıt’alar hâlinde düzenlenmiş bu kısımdaki her şiir, konu edindiği vezinle yazılmıştır. Burada toplamda 24 vezin anlatılmaktadır.

şairin adı yine bu bölümdeki 2, 7, ve 11. kıt’alarda “Mutahhar” olarak geçmektedir. Eserin her iki yazma nüshasında da hâtime bölümü bulunmamaktadır; eser eksik bir biçimde veya mevcut bölümü seçilerek istinsah edilmiş olabilir.

1.3. *Ravzatu'l-Evzân*’daki vezinler

Ravzatu'l-Evzân’daki vezinler Ahmedî, Ahmed-i Dâ’î, Alî b. Hüseyin-i Amâsî, Bardahî, Nevâyî (l. 906/1501), Nazmî (l. 967/1559’dan sonra), Sürûrî ve Aşkî’nin eserleriyle karşılaştırılmıştır. Benzerlik ve farklılıklar aşağdaki tabloda birlikte verilmektedir:

1. baħr-ı serîc-i matvî / baħr-ı recez-i matvî müfte'îlün müfte'îlün fâ'îlün	
Ahmed-i Dâ'î	bahr-ı müseddes-i matvî: müfte'îlün müfte'îlün fâ'îlün
Amâsî	bahr-ı serîc-i matvî: müfte'îlün müfte'îlün fâ'îlün
Bardahî	bahr-ı serîc-i matvî: müfte'îlün müfte'îlün fâ'îlün
Nevâyî	bahr-ı serîc-i matvî-yi mekşûf: müfte'îlün müfte'îlün fâ'îlün
Nazmî	bahr-ı serîc-i matvî vü 'arûz u darb-ı eşter: müfte'îlün müfte'îlün fâ'îlün
Sürûrî	bahr-ı recez-i matvî-yi merfûc: müfte'îlün müfte'îlün fâ'îlün
Aşkî	bahr-ı serîc-i matvî-yi mekşûf: müfte'îlün müfte'îlün fâ'îlün bahr-ı serîc-i matvî-yi mevkûf: müfte'îlün müfte'îlün fâ'îlât bahr-ı recez-i müzâl: müfte'îlün müfte'îlün fâ'îlân
2. baħr-ı münserih-i matvî / baħr-ı recez-i bâ-zihâf u haşv müfte'îlün fâ'îlün müfte'îlün fa'	
Amâsî	bahr-ı münserih-i matvî: müfte'îlün fâ'îlün müfte'îlün fa'
Bardahî	bahr-ı münserih-i matvî: müfte'îlün fâ'îlün müfte'îlün fa'
3. baħr-ı hafif fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	
Ahmed-i Dâ'î	bahr-ı hafif-i müseddes: fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün
Amâsî	bahr-ı hafif-i matvî: fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün
Nazmî	bahr-ı hafif-i 'arûz u darb-ı mahzûf: fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün
Aşkî	bahr-ı hafif-i müseddes: fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün
4. baħr-ı hafif-i munteħab fâ'ilân müfte'îlün fâ'ilân müfte'îlün	
Amâsî	bahr-ı hafif-i munteħab: fâ'ilâtü müfte'îlün fâ'ilâtü müfte'îlün
5. baħr-ı muzâri'-i aħreb mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	
Ahmed-i Dâ'î	bahr-ı muzâri'-i müsemmen-i aħreb: mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Bardahî	bahr-ı muzâri'-i aħreb: mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Nevâyî	bahr-ı muzâri'-i müsemmen-i aħreb-i mekfûf-ı mahzûf: mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Nazmî	der-bahr-ı muzâri' sadr ü ibtidâ aħreb ü haşv-ı mekfûf u 'arûz u darb u harb mahzûf mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Aşkî	bahr-ı muzâri': mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
6. baħr-ı hezec mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	
Ahmedî	bahr-ı hezec-i müsemmen-i sâlim: mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Ahmed-i Dâ'î	bahr-ı hezec-i müsemmen-i sâlim: mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Amâsî	bahr-ı hezec-i sâlim-i müsemmenü'l-eczâ: mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Bardahî	bahr-ı hezec-i sâlim-i müsemmen: mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Nevâyî	bahr-ı hezec-i müsemmen-i sâlim: mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Nazmî	bahr-ı hezec-i sâlim: mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Sürûrî	bahr-ı hezec-i sâlim: mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Aşkî	bahr-ı hezec-i müsemmen-i sâlim: bahr-ı hezec-i müsemmen-i sâlim
7. hezec-i mahzûf mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün	
Ahmed-i Dâ'î	bahr-ı hezec-i müseddés: mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün
Amâsî	bahr-ı hezec-i mahzûf-ı müseddés: mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün
Bardahî	bahr-ı hezec-i mahzûf-ı müseddés: mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün
Nevâyî	bahr-ı hezec-i müseddés-i mahzûf: mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün
Nazmî	bahr-ı hezec-i müseddés 'arûz u darb-ı mahzûf: mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün
Sürûrî	bahr-ı hezec-i meczû'-i mahzûf: mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün
Aşkî	bahr-ı hezec-i müseddés: mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün
8. hezec-i müseddés mef'ülü mefâ'ilün fe'ülün	
Ahmed-i Dâ'î	bahr-ı hezec-i müseddés-i ahreb: mef'ülü mefâ'ilün fe'ülün
Amâsî	bahr-ı hezec-i müseddés: mef'ülü mefâ'ilün fe'ülün
Bardahî	bahr-ı hezec-i müseddés-i makbûz: mef'ülü mefâ'ilün fe'ülün
Nevâyî	bahr-ı hezec-i müseddés-i ahreb-i makbûz-ı mahzûf: mef'ülü mefâ'ilün fe'ülün
Nazmî	bahr-ı hezec-i ahreb-i müseddés sadr u ibtidâ ahreb ü cüz' ü duv-vum u pencum makbûz u 'arûz u darb-ı mahzûf: mef'ülü mefâ'ilün fe'ülün
Sürûrî	bahr-ı hezec-i ahreb-i makbûz-ı mahzûf-ı meczû: mef'ülü mefâ'ilün fe'ülün
Aşkî	bahr-ı hezec-i muktedab: mef'ülü mefâ'ilün fe'ülün
9. bahr-ı recez-i müsemmen müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün	
Ahmedî	bahr-ı recez-i müsemmen-i sâlim: müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
Ahmed-i Dâ'î	bahr-ı recez-i müsemmen-i sâlim: müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Amâsî	bahr-ı recez-i sâlim-i müsemmenü'l-eczâ: müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
Bardahî	bahr-ı recez-i sâlim-i müsemmen: müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
Nevâyî	bahr-ı recez-i müsemmen-i sâlim: müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
Nazmî	bahr-ı recez-i sâlim: müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
Sürûrî	bahr-ı recez-i sâlim: müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
Aşkî	bahr-ı recez-i müsemmen-i sâlim: müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
10. fer'-i recez müfte'ilün fa' müfte'ilün fa'	
11. fer'-i recez fa' müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün fa'	
12. fer'-i recez fa' müfte'ilün mefâ'ilün fa'	
Amâsî	fer'-i recez: fa' müfte'ilün mefâ'ilün fa'
Bardahî	fer'-i recez: fa' müfte'ilün mefâ'ilün fa'
Aşkî	muzâri'-i tesmîn: fa' müfte'ilün mefâ'ilün fa'
13. recez-i sâlim / basî u hezec-i mülemma' müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün	
Ahmedî	bahr-ı recez-i matvî-yi mahbûn: müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün
Amâsî	fer'-i bahr-ı medîd: müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün
Bardahî	bahr-ı medîd-i müsemmen: müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün
Nevâyî	recez-i müsemmen-i matvî-yi mahbûn: müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün
Nazmî	bahr-ı recez-i müsemmen cüz'î matvî ve cüz'î mahbûn: müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün
Sürûrî	bahr-ı recez-i matvî-yi mahbûn: müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün
Aşkî	bahr-ı recez: müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün
14. bahr-ı nev'-i âḫar ez-recez-i zihâf fa' müfte'ilün fa'lün fa' müfte'ilün fa'lün	
15. bahr-ı vâfir müfâ'aletün müfâ'aletün müfâ'aletün	
Bardahî	bahr-ı vâfir: müfâ'aletün müfâ'aletün müfâ'aletün
Sürûrî	bahr-ı vâfir-i sâlim: müfâ'aletün müfâ'aletün müfâ'aletün
16. bahr-ı kâmil mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün	
Amâsî	bahr-ı kâmil-i müsemmen: mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün

Bardahî	bahr-ı kâmil: mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün
Nevâyî	bahr-ı kâmil-i müsemmen-i sâlim: mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün
Nazmî	bahr-ı kâmil: mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün
Sürûrî	bahr-ı kâmil-i sâlim: mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün
Aşkî	bahr-ı kâmil-i müsemmen-i sâlim: mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün
17. fer'-i kâmil mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün	
Nazmî	bahr-ı kâmil-i müseddes: mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün
Sürûrî	bahr-ı kâmil-i meczû'-i mütevâzin: mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün
18. fer'-i kâmil mütefâ'ilün fe'ülün mütefâ'ilün fe'ülün	
Amâsî	bahr-ı kâmil-i mukattaf: mütefâ'ilün fe'ülün mütefâ'ilün fe'ülün
Bardahî	bahr-ı kâmil-i mukattaf: mütefâ'ilün fe'ülün mütefâ'ilün fe'ülün
Aşkî	bahr-ı kâmil-i mukattaf: mütefâ'ilün fe'ülün mütefâ'ilün fe'ülün
19. bahr-ı mütekârib fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül	
Ahmed-i Dâ'î	bahr-ı mütekârib-i mahzûf: fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül
Amâsî	bahr-ı mütekârib-i maksûr: fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül
Bardahî	bahr-ı mütekârib-i mahbûn: fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül
Nevâyî	bahr-ı mütekârib-i müsemmen-i maksûr: fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül
Nazmî	bahr-ı mütekârib 'arûz u darb-ı maksûr: fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül
Aşkî	fer'-i diğer: fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül
20. bahr-ı basit müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün	
Ahmed-i Dâ'î	bahr-ı münserih-i müsemmen: müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün
Amâsî	bahr-ı münserih-i matvî-yi mekşûf: müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün
Bardahî	bahr-ı münserih-i matvî-yi mekşûf: müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün
Nevâyî	bahr-ı münserih-i matvî-yi mekşûf: müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün
Nazmî	bahr-ı münserih-i matvî 'arûz u darb-ı mahzûf: müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün
Aşkî	bahr-ı basit-ı matvî-yi sâlim: müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün bahr-ı münserih-i matvî-yi mekşûf: müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün bahr-ı müctess-i matvî-yi mahzûf: müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün bahr-ı recez-i matvî-yi merfû': müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün

21. fer^c-i basîṭ müstef'ilün fe'ülün müstef'ilün fe'ülün	
Amâsî	fer ^c -i basîṭ: müstef'ilün fe'ülün müstef'ilün fe'ülün
Bardahî	fer ^c -i basîṭ: müstef'ilün fe'ülün müstef'ilün fe'ülün
Nazmî	fer ^c -i basîṭ: müstef'ilün fe'ülün müstef'ilün fe'ülün
22. baḥr-ı remel fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	
Ahmedî	bahr-ı remel-i mahzûf-ı müsemmen: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Ahmed-i Dâ'î	bahr-ı remel-i müsemmen: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Amâsî	bahr-ı remel-i müsemmen-i sâlimü'l-eczâ: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Bardahî	bahr-ı remel-i müsemmen-i mahzûf: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Nevâyî	remel-i müsemmen-i mahzûf: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Nazmî	bahr-ı remel-i müsemmen 'arûz u darb-ı mahzûf: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Sürûrî	bahr-ı remel-i mahzûf: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
23. remel-i maḳşûr fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	
Amâsî	bahr-ı remel-i mahzûf: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Bardahî	bahr-ı remel-i mahzûf-ı müseddes: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Nazmî	bahr-ı remel-i müseddes 'arûz u darb-ı mahzûf: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Sürûrî	bahr-ı remel-i meczû'-i mahzûf: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Aşkî	bahr-ı remel: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
24. remel-i maḥbûn fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	
Amâsî	bahr-ı remel-i maḥbûn-ı müsemmenü'l-eczâ: fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Bardahî	bahr-ı remel-i maḥbûn-ı müsemmen: fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Nazmî	bahr-ı remel-i müsemmen heme eczâ maḥbûn u 'arûz u darb-ı mahzûf: fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Aşkî	fer ^c -i diğere: fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Değerlendirme

Tabloya göre; *müfte‘ilün müfte‘ilün f‘ilün* Mutahhar’da hem ser’ hem de recez bahrindedir, karşılaştırdığımız diğer eserlerin bir kısmında ser’, bir kısmında ise recez bahrinden gösterilmektedir. *Müfte‘ilün f‘ilün müfte‘ilün fa‘* vezni Mutahhar’da hem münserih hem de recez bahrine dahil edilmiştir; diğer eserlerde ise münserih bahrindedir. *Müfte‘ilün fa‘ müfte‘ilün fa‘* ve *fa‘ müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün fa‘* vezinleri diğerlerinde bulunmamaktadır. *Fa‘ müfte‘ilün mef‘ilün fa‘* vezni Mutahhar’da recez bahrinden iken Aşk’de muzari’ bahrinden sayılmıştır. *Müfte‘ilün mef‘ilün müfte‘ilün mef‘ilün* vezni Mutahhar’a göre recez bahrinden olup aynı zamanda bast ve hezec bahrinin cüzlerinden oluşmuştur. Ams’ye göre medd bahrinden olan vezin diğerlerinde hezec bahrine dahil edilmiştir. *Fa‘ müfte‘ilün fa‘lün fa‘ müfte‘ilün fa‘lün* vezni diğer eserlerde bulunmamaktadır. *Müfte‘ilün f‘ilün müfte‘ilün f‘ilün* vezni Mutahhar’da bast bahrindedir, diğerlerine göre ise münserih bahrine dahildir. Aşk bu veznin fer’lerinin değişmesine bağlı olarak hem bast ve münserih hem de mctess ve recez bahirlerinden sayılabileceğini söyler. Mutahhar’ın zikrettiği vezinlerin çoğunda diğer eserlerdeki bilgilerle uyuştuğu söylenbilir.

1.4. *Ravzatu’l-Evzn*’ın nüshaları

Ravzatu’l-Evzn’ın iki nüshasını tespit ettik. Bunlardan ilki Staatsbibliothek zu Berlin (Berlin Devlet Kütüphanesi)’de Ms. or. oct. 3744 numarada kayıtlı mecmuanın 147^a-152^b yaprakları arasında “Risle-yi ‘Arz ez-Gftr-ı Mutahhar” başlığı ile yer almaktadır (eviriyazılı metinde A kısaltması ile göstereceğiz). Eserin yaprakları cedvellidir. Cedveller ift çizgili olup içi altın suyu ile doldurulmuştur. Eserin başlıkları altın suyu ile, diğer kısımları siyah mürekkeple, tek sütün hlinde nesih hatla yazılmıştır. Her sayfada dokuz satır bulunmaktadır. Sayfalar mşirlidir. İlaveten yapraklar Arap rakamlarıyla numaralandırılmıştır.

Baş: çü bi-smi'llâhi rahmâni'r-raḥîmi
diyeşin bulasın raḥm-ı raḥîmi

Son: müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün
rub'-ı basîta erişür rükn-ilen ey şeh-i ümem

Eserin ikinci nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Şazeli Tekkesi Bölümü 147 numarada kayıtlı mecmuanın 187^a-189^a yaprakları arasında “Āġāz-ı Kitâb-ı ‘Arüz ez-Güftâr-ı Faḫîr Muṭahhar” başlığı ile yer almıştır (çeviriyazılı metinde S kısaltması ile göstereceğiz). Eserin bulunduğu kısımdaki yapraklar cedvelsizdir. Başlıklar kırmızı mürekkeple, diğer kısımlar siyah mürekkeple nesih hatla, çift sütun hâlinde yazılmıştır. Mısralardaki med, vasl, kasr gibi aruz uygulamaları mısra altlarında kırmızı mürekkeple yazılarak gösterilmiştir. Her sayfada 22 satır vardır. Sayfalarda müşir yoktur ancak hem Arap hem de Hind rakamları ile sayfalar numaralandırılmıştır. Son sayfada Arap edebiyatına özgü on altı bahir beş daire hâlinde verilmiştir.

Baş: çü bi-smi'llâhi rahmâni'r-raḥîmi
diyeşin bulasın raḥm-ı raḥîmi

Son: müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün
rub'-ı basîta erişür rükninüñ ey şeh-i ümem

İşaretler ve Kısaltmalar

<	geliş yönünü gösterir
()	metinden elde edilerek eklenen bölüm
[...]	tahmini olarak eklenen bölüm
[=]	diliçi çeviri
A	Staatsbibliothek zu Berlin (Berlin Devlet Kütüphanesi), Ms. or. oct. 3744, vr. 147 ^a -152 ^b
S	Süleymaniye Kütüphanesi Şazeli Tekkesi Bölümü nr. 147, 187 ^a -189 ^a
ç	çeviriyazıda Türkçe kelimelerde iç seste elifle yazılan açık e
è	çeviriyazıda Türkçe kelimelerde yâ ile yazılan kapalı e
vr.	varak

2. Çeviriyazılı Metin

A 147^a risāle-yi ‘arūz ez-güftār-ı muṭahhar*

S 187^a mefā’lün / mefā’lün / fe’ülün

hezec: + - - - / + - - - / + - -

1 çü bi-smi’llāhi rahmāni’r-rahīmi
diyēsin bulasın rahm-ı rahīmi

2 dilüñe tañrı şükriñ iş edersen
cānuña ḥamdın anuñ işidersen

A 147^b 3 nebīye şıdķ ile dēersen dūrūdı
īmānuñdan bulasın ḥayr sūdı

4 sözüñ vezni nedür bilmek dilersen
buḥūr-ı şı’ri sen yüzmek dilersen

5 gider göñülde koma daḥı teşvīş
sözüñüñ veznini key eyle tefṭīş

6 ‘arūzī şı’rlerden bir kaç ebyāt
öñüñde tut söz anuñl’eyle işbāt

7 sekiz rükni eger şı’rñe bünyād
ēdersen ṭab’uñ olmaz şı’rden yād

A 148^a 8 sekiz rükñ oldı lā-būd iki dūrli
bile bilürsen olur şı’r dūrli

* [= Mutahhar’ın Sözlereinden Aruz Risalesi]

1 [= Bismillāhi’r-rahmāni’r-rahīmi dersen çok acıyan (Tanrı’nın) acımısına kavuşursun.]

2 [= Tanrının şükürünü dilinin işi edersen, O’nun övgüsünü gönlüne işitdirirsen.]

3 dēersen: ēdersen A, S

[= Hz. Muhammed’e doğrulukla selam edersen imanından dolayı iyi bir kazanç elde edersin.]

4 yüzmek: yüzüp S

[= Sözüñ vezninin ne olduğunu bilmek istersen, şiir denizinde yüzmek istersen,]

5 tefṭīş: teşvīş A

[= gönlünde karışıklığı gider, sözüñün ölçüsünü iyi incele.]

6 şı’rlerden: şı’rden S

[= Aruzlu şiirlerden birkaç beyti önünde tut, sözü onunla ispat et.]

7 [= Şiirine sekiz rükñü (kökü) temel edersen kişiliğın şiire yabancı olmaz.]

8 [= Sekiz rükñün şüphesiz iki kısımdır, bilebilersen şiir incili olur.]

- 9 hūmāsīdūr birisi kııl kııyāsı
 subā'īdūr biri cehli kıoyası
- 10 fe'ülün fā'ilündür ol hūmāsī
 kıalan rükni subā'īde uması
- 11 mefā'ilün müfā'altün sübā'ī
 daħı müstef'ilün gelmez rubā'ī
- A 148^b** 12 daħı mütfa'ilün hem fā'ilātün
 çü mef'ülätü erkān oldu bütün
- 13 fūrū'ı çok-durur bu sekiz aşluğ
 aşılırsa olur taṭvīli faşluğ
- 14 bu sekiz aşla on altı buħūrı
 çıkardılar ki dünyā ṭoldı nūrı
- 15 'arab şī'inde bir kaç baħrı zīrek
 şakīl ola dediler eyledüm terk
- 16 'acem fāzılları kıılmışlar eفزün
A 149^a bu on altıya hem on baħr-ı mevzün

9 [= Birisi beş harflidir, anla; biri de yedi harflidir, cehaleti bırak.]

[= O beş harfli olan fe'ülün ve fā'ilündür, geriye kalan kökü yedi harfliden umabilirsin.] Arapça yazılışa göre fe'ülün (F-ʿ-Ṣ-V-L-N), fā'ilün (F-A-ʿ-L-N) beş harften oluşur.

10 [= O beş harfli olan fe'ülün ve fā'ilündür, geriye kalan kökü yedi harfliden umabilirsin.] Arapça yazılışa göre fe'ülün (F-ʿ-Ṣ-V-L-N), fā'ilün (F-A-ʿ-L-N) beş harften oluşur.

11 müfā'altün: müfā'iletün A. Müfā'aletün kastediliyor.

[= Mefā'ilün ile müfā'aletün ve müstef'ilün yedi harflidir, dört harfli olmaz.] Mefā'ilün (M-F-A-ʿ-Y-L-N), müfā'aletün (M-F-A-ʿ-L-T-N) ve müstef'ilün (M-S-T-F-ʿ-L-N) yedi harften oluşmaktadır.

12 Mütfa'ilün ile mütefā'ilün kastediliyor.

[= Yine mütefā'ilün ve fā'ilātün mef'ülätü gibi hepsi (aslı) köklerden oldu.] Mütefā'ilün (M-T-F-A-ʿ-L-N), fā'ilātün (F-A-ʿ-L-A-T-N) ve mef'ülätü (M-F-ʿ-V-L-A-T) yedi harflidir.

13 [= Bu sekiz rüknün fer'leri (dalları) çoktur, söylenirse bölüm/vakit uzar.]

14 aşla: aşlında S

[= bu sekiz kökten on altı bahir çıkardılar, onun ışığıyla dünya doldu.] Sekiz kökle dallarından bahirler oluşturulmuş tur. Arap şiirindeki on altı bahir şunlardır: Tavil [= Uzun], Medid [= Uzatılmış], Basit [= Düz], Vâfir [= Bol], Kâmil [= Bütün], Hezec [= Türkü], Recez [= Titrek], Remel [= Koşma], Münserih [= Akıcı], Muzâri' [= Benzer], Muktedab [= Kesilmiş], Müctess [= Kopuk], Serî' [= Çabuk], Hafif [= Yeğni], Mütেকârib [= Yakın] ve Mütעדârik [= Ardışık] (ERASLAN, 1993, s. 181).

15 zīrek: zeyrek A, dediler: dile pes S, eyledüm: eyledük S

[= Bazı ehil kimseler Arap şiirinde birkaç bahir ağır/usandırıcı olur dediler, onları terk ettim.]

16 [= İran bilginleri bu on altı bahre on bahir eklemişler.] İranlı bilginlerin eklediği bahirlerden dördü Cedid (Garib) [= Yeni], Mütşâkil [= Benzeyen], Karīb [= Yakın] ve Sakīl [= Ağır]'dir (ERASLAN, 1993, s. 131).

- 17 şamununu eğeyüm bir bir beyânın
 k'ışiden kişinüñ şād eđe cānın
- 18 kitābum *ravzatu 'l-evzān*-ılan ad
 eğindi k'ışiden kişi olur şād
- 19 muħallaş adın'etdüm ol begüñ kim
 yüz urısar öñinde yedi iklīm
- 20 beg-i beg-zādedür ol hūr-peyker
 ay u günden anuñ yüzidür enver
- A 149^b** 21 adınadır kitābum muştafānuñ
 kim adaşıdır ol ehl-i şafānuñ
- 22 anı hağ ergusre şa'llah murāda
 kim ola ehli ol şāh-ı murāda
- S 187^a** **āğāz-ı risāle-yi mezkūr***
 baħr-ı serī^c-i maṭvī
- 1 maṭvī serī^c ister iseñ ey veled
 rükni anuñ oldu müseddes haşed

17 [= Hepsini bir bir açıklayayım, böylece işiten kişinin içi açılıns.]

18 [= Kitabım, Ravzatu'l-Evzān "Vezinlerin Bahçesi" diye isimlendirildi, böylece işiten kişi sevinir.]

19 muħallaş: taħalluş S

[= (Kitabımı) yedi iklimin yüzünü önünde yere sürdüğü o korunmuş beyin adına yazdım.] Bir coğrafya terimi olup yedi iklim ekvatorun kuzeyinde kalan yedi bölgeyi (kişver) ifade eder. Bu yedi bölge Farslılara göre Hind, Arabistan, Çin, İran, Afrika, Türk, Rum (Roma)'dur; (AK, 2000, s. 28).

20 yüzidür: adıdır A

[= O huri yüzlü beyoğlu beydir, onun yüzü ay ve günden parlaktır.]

21 [= Kitabım Mustafa Bey'in adınadır, o tertemiz olan (Hz. Muhammed'in) adaşındır.]

22 kim ola ehli: k'ola tedbir S, ol şāh-ı murāda: S-

[= Allah onu inşallah muradına erdirir, böylece o Sultan Murad'a ehil olur.]

* S'de başlık kırmızı mürekkeple buraya yazılmıştır: āğāz-ı kitāb-ı 'arüz ez-güftār-ı fakīr muṭahhar S.

1 Birinci bendin son mısraından 14. bende kadarki bölüm A'da yoktur.

haşed: haşed A, S

[= Ey oğul, serî bahrinin matvîsini sorarsan onun rükni altılı olarak bir araya geldi. Müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün; bir de sen diz, beni kıskanma.] Veznin altı parçadan (te'file/cüz') oluşması bu vezinle yazılan beytin mısralarındaki her bir cüzün sayılmasındandır. Matvî [= kıvrım, büküm] "tayy zihafına [= harf düşmesi] uğramış" manasındadır. Aruzda müstef'ilün kökünün kısaltılarak müste'ilün olması, onun yerine de müfte'ilün konulmasıdır. Yani müstef'ilün tayy zihafına uğrayarak müfte'ilün olmuştur. Yine veznin ikinci cüzü olan fâ'ilün, mef'ülâtü kökünden tayy ve keşf kısaltmasına uğrayarak mekşûf [= bükük] adını alır. Buna göre veznin adı baħr-ı serī^c-i müseddes-i matvî-yi mekşûfdur (ERASLAN, 1993, s. 122, 169). Vezin 188ada recez-i matvî başlığı ile yeniden yazılmıştır:

*maṭvī recez bu-durur eyle nişān
ko lafuñı kıl şadef-i dūr-nişān
müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün
'ilm-i 'arüzü bilesin bî-gümān*

- müfte'îlün müfte'îlün fâ'îlün
A 150^a bir dahı sen düz baña kılma hâsed
baħr-ı münserih-i maṭvî
² münserih-i maṭvîdür beyt kıl ez-ber
 'ilm-ile sen zâtuñı eyle mu'aṭṭar
 müfte'îlün fâ'îlün müfte'îlün fa'
 şan'at-ıla tuħfesin şundı muṭahhar
baħr-ı hafif
³ 'ilm öğren dèyür hafid-i becâl
 baħr gör âb-ı 'ilmi dilde zülâl
 fâ'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün
 ħıffet-i rûħ lezzet-i selsâl
S 187^b **baħr-ı hafif-i münteħab**
⁴ bu hafif münteħabuñ vezn-i ħüb-münteħabı
 fâ'îlân müfte'îlün fâ'îlân müfte'îlün
baħr-ı muzâri'-i aħreb
⁵ işit muzâri' aħrebi éderiseñ taleb
 olma melül-i cehl ü bu 'ilm-ile kıl ṭarab
 mef'ülü fâ'îlâtü mefâ'îlü fâ'îlün
 'ilm-i 'arûzı bilmege bunlar olur sebeb

2 A-
 [= Matvî münserih vezninde olan bu beyti ezberle; kendini sen ilmin güzel kokusuyla kokulandır. Müfte'îlün fâ'îlün müfte'îlün fa'; Mutahhar, sanatla armağanını sundu.] Vezin "recez-i bâ-zihâf u ħaşv" başlığı ile (S 188a) yeniden yazılmıştır:

*yine recezle zihâf ħaşv nigârâ
 yâr eger öğren yaraya sara
 müfte'îlün fâ'îlün müfte'îlün fa'
 'ilm-ile kıl cehldür dene müdâvâ*

3 A-, baħr: cehl S. Fe'îlün, fe'îlân olmalıydı.
 [= Saygın yeğen ilim öğren diyor; ilmin suyunu/feyzini gönülde tatlı bir deniz bil, fâ'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün; o ruh canlılığı ve saf suyun tadıdır.]

4 A-, münteħabı: münteħabın S.
 [= Bu hafif seçkinin güzel seçilmiş vezni fâ'îlân müfte'îlün fâ'îlân müfte'îlün'dür.]

5 A-
 [= Eğer muzâri'-i aħrebi istersen dinle, cehaletten dolayı üzülmeye, bu bilgi ile sevin. Mef'ülü fâ'îlâtü mefâ'îlü fâ'îlün, bunlar aruz ilmini bilmeye sebeptir.]

baħr-ı hezec-i (müſemmen-i sâlim)

- 6 müſemmen olıcağ rûkni hezec sâlim dênîlür ad
 çü yoğ rûkninde maħzûfî aña bu resme kıl bünyâd
 mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
 dè vü mevzûn oħı ſi'ri saña öğretti çün üstâd

hezec-i [müſeddes-i] maħzûf

- 7 muṭahhar ſi'ri èt göñülde muħkem
 k'ola zihnüñ ſafıyy ü ṭab' mülhem
 mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün
 hezec maħzûfdur allâhu a'lem

hezec-i müſeddes-i (maṭvî)

- 8 bu baħr-ı müſeddes-i hezecedür
 er olana cehl key ħaracdur
 mef'ülü mefâ'îlün fe'ülün
 maṭvîdür rûkni ſeş derecedür

baħr-ı recez-i müſemmen-i (sâlim)

- 9 baħr-ı recezdür kim bunun rûkni müſemmendür yağın
 cehl ètmesün saña eğer bi'llâh sen seni sağın
 müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün
 sâlim recez işbu-durur 'ayne'l-yağın 'ilme'l-yağın

6 A-. Mefâ'îlün, mefâ'îlân olmalıydı.

[= Rûknü sekizli olunca hezeca sâlim denir. Çünkü onun aslından düſürülmüş olanı yoktur, ona böyle bina kur. Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün de ve üstadin sana öğrettiği gibi şiiri vezinli oku.]

7 A-

[= Ey Mutahhar/Temiz şiiri gönünde sağlam tut, böylece zihnin temiz olsun ve tabiatın ilham alsın. Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün hezec-i maħzûfdur, en iyisini Allah bilir.]

8 A-, mef'ülü: mef'ülün S

[= Bu hezec-i müſeddes bahridir, yiğit olana cehalet ağır bir vergidir. Mef'ülü mefâ'îlün fe'ülün, maṭvîdir, temeli altı rûkündür (müſeddestir).] Bu vezin aynı zamanda sekt-i melih veznidir, nitekim son mısradaki sekt-i melih yapılarak vezin, mef'ülün fâ'îlün fe'ülün olmuştur.

9 A-, müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün: müfte'îlün müfte'îlün müfte'îlün müfte'îlün S

[= Recez bahrinin temeli sekizlidir, iyi anla; cehalet seni etkilemesin, billahi sen seni sakın. Müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün, kesin bilgi olarak salim recez işte budur.]

fer^ç-i recez

10 baħr-ı recezden fer^ç-durur bu
  y ki saġa ĥaĥ v rdi ker met
 m fte^çil n fa^ç m fte^çil n fa^ç
  ilm   edeble eyle em ret

fer^ç-i recez

11 vezni  acem  aŐlı recezden gel r ekŐer
  ilm-ile ten ġi  de g r c n-ı mutahhar
 fa^ç m fte^çil n m fte^çil n m fte^çil n fa^ç
 cism ġi h ner c n  der   c nuġı enver

S 188^a

fer^ç-i recez-i (m Őemmen-i maħb n)

12 fer^çin recez ġ yene iŐitgil
 fikr eyle bu fende sen iş  tgil
 fa^ç m fte^çil n mef ^çil n fa^ç
 maħb n-ı m Őemmen uŐ eyitgil

recez-i s lim

13 bir daġı dinle fer^çi sen baħr-ı recezden  y veled
 Őaĥ'n teħass r  d ben eyleme kimseye ĥased
 m fte^çil n mef ^çil n m fte^çil n mef ^çil n
 Őaĥlar-ısaġ vaz feġi  rdi kem l yed be-yed

10 A-

[= Recez bahrinin fer^ç'i Őudur: m fte^çil n fa^ç m fte^çil n fa^ç. Allah sana iyilik ettiġine g re ilim ve edeple emirlik et.]

11 A-

[= Vezni Farslara aittir, aŐlı  oġunlukla recezden gelir. Bedenini ilimle tertemiz bir cana d n Őt r. Fa^ç m fte^çil n m fte^çil n m fte^çil n fa^ç; h ner, cismini canlandırır, canı ise nurlandırır.]

12 A-

[= Recezin fer^ç'ini yine işit; d Ő n, bu konuyu iş edin, fa^ç m fte^çil n mef ^çil n fa^ç, işte sekizli maħb nu s yle.]

13 A-

[=  y oġul, sen recez bahrinin fer^ç'ini bir kere daha dinle; sakın  z lerek kimseyi kıskanma. M fte^çil n mef ^çil n m fte^çil n mef ^çil n, vazifeni korursan olgunluk el ele sana gelir.]

baħr-ı nev'-i āħar ez-recez-i zihāf-ı (maṭvī)

- 14 yine recezün fer'in benden kulağ ur diñle
bu haşv-ı zihāf-ılan şerhin dēyeyüm anla
fa' müfte'ilün fa'lün fa' müfte'ilün fa'lün
maṭvī-durur ikki rükni key éde gör illā

baħr-ı vāfir[-i müseddes-i sālīm]

- 15 çü vāfir olur muħiblerün istimāle'leri
bilürler ü daħı dürlü çok istiṭā'a'ları
müfā'aletün müfā'aletün müfā'aletün

A 150^b

buña éricek gelür daħı iftiḫāre'leri

baħr-ı kāmīl-i (müşemmen)

- 16 mütekāmīl olduñ-ısa bu gün bu cemāl-ılan beni kıl rehī
şanemā bizi göricek niçün yaşasın yüzi koyasın rehi
mütefā'ilün mütefā'ilün mütefā'ilün mütefā'ilün
çü bu kāmīl erkānı ki müşemmen olur budur şinevī şehī

fer'-i kāmīl-i [müseddes-i maḫşür]

- 17 buña kāmīl okuduñ-ısa sen işit aşlını
şanemā bizi göricek niçün yaşasın femi
mütefā'ilün mütefā'ilün mütefā'ilün
kemelen tevāfüri ḫazzenā bi-mekārimī

A 151^a

14 baħr-ı S-, éde gör: édünüz, illā: A-

[= Yine kulak ver, recezin fer'ini benden dinle; bu zihaf haşvı ile şerh edeyim, anla. Fa' müfte'ilün fa'lün fa' müfte'ilün fa'lün, iki rükni (tef'ilesi) matvidir, mutlaka hakkıyla yap.]

15 baħr-ı S-, dürlü çok: çok dürlü A, S, muħiblerün: muħiblerdeki S, istimāletleri: istimāletler A, S, çok: çoğ S, istiṭā'atları: istiṭā'atlar A, S, müfā'aletün: +müfā'aletün A, éricek: érgüricegin S, gelür: fikri+ S, iftiḫāretleri: iftiḫāretler A, istiḫāretler S

[= Sevenlerin avunmaları çok olur ve de pekçok katlanma yolunu bilirler. Müfā'aletün müfā'aletün müfā'aletün, buna erince övünmeye başlarlar.]

16 baħr-ı: fer'-i A, olduñ: oldur kim A, ısa: çün A, S, ılan: ıla A, yüzi: yüri A, beni kıl: kıl beni A, S, ki: A-, olur budur: olupdur A, şinevī: yeşev S

[= Bugün bu yüz güzelliği ile kemale erdiysen beni kul edin, ey sanem, bizi görünce niçin yüzünü saklayasın, bu yolu bırak; mütefā'ilün mütefā'ilün mütefā'ilün mütefā'ilün, bu kāmīl tef'ilesi sekizli olur, anlayışlılık ve ustalık budur.]

17 okıduñ-ısa: oħıduñ-ısa S, sen: A-, aşlını: aşlını S, ḫazzenā: ḫatafen A

[= Buna kāmīl dediyse sen aslını işit, ey sanem, bizi görünce ağzını niçin kapayasın? Mütefā'ilün mütefā'ilün mütefā'ilün, cömertliklerle nasiplendik, olgunluğumuz arttı.]

- fer'-i kâmil-i [müşemmen-i] (muḳaṭṭaf)**
- S 188^b** 18 buḳa kâmil-i muḳaṭṭaf dediler bunı bilenler
sen iş ét bilürden ögren bularuḳ esâmîsini
mütefâ'ilün fe'ülün mütefâ'ilün fe'ülün
bütün ol bu 'ilm-ilen tâ şımaya cehâle' seni
- baḫr-ı müteḳârib-i (müşemmen-i) [maḳşür]**
- 19 teḳârüb sekiz rükni buldı uşül
fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül
- A 151^b**
- baḫr-ı basîṭ-i (müşemmen-i) [maṭvî-yi sâlim]**
- 20 baḫr-ı basîṭı dârem gözüñi aç ü işit
rükni sekiz pâredür gön'lüñe anı iş ét
müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün
âdemi 'âlim olur câhil-ile[n] birdür it
- fer'-i basîṭ-i [müşemmen-i sâlim]**
- 21 fer'-i basîṭ old'adı bunuḳ ey nigâre
cehd édüp ögrenürseñ érmez saña melâle
müstef'ilün fe'ülün müstef'ilün fe'ülün
men cerrebe'l-mucerreb ḫallet bihi'n-nedâme
- A 152^a**

18 fer'-i kâmil: kâmil-i maḳtûn S, buḳa: bu A, muḳaṭṭaf: mu'aṭṭaf A, cehâlet: cühelâ A

[= Bunu bilenler buna kâmil-i mukattaf dediler, bunların isimlerini sen bilenden öğren, iş edin; mütefâ'ilün fe'ülün mütefâ'ilün fe'ülün, bu ilimle bütün ol, böylece cehalet seni kırmazın.]

19 rükni: rükni A

[= Müteḳârib bahri sekiz rükün (tef'ile) ile usul buldu, fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül.]

20 birdür it: berdâr it S

[= Bahr-ı basîti söyleyeyim, gözünü aç ve işit, rükni sekiz parçadır, onu gönlüne iş et, müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün, insanı âlim olur, câhille it birdir.] Bahr-ı basîṭ vezni Nevâyi'de (ERASLAN, 1993, s. 131) ve 'Alî b. Hüseyin-i Amâsî'de (COŞKUN, 2003, s. 128) müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilündür.

21 adı: çün A

[= Ey nigâr, bunun adı fer'-i basîṭ oldu, çalışıp öğrenirsen sana üzüntü ulaşmaz; müstef'ilün fe'ülün müstef'ilün fe'ülün, denemiş olanı deneyen pişmanlıkla karşılaşır.]

baħr-ı remel-i (müṣemmen-i) [maħzūf]

22 çün remel baħrı bu sekiz rükn[-ilen] buldı ṣebāt
ad-ılan aña müṣemmen dediler bilgil ṣikāt
fā'ılātün fā'ılātün fā'ılātün fā'ilün
cehl zulmetdür eşişdür sen saña andan necāt

remel-i (müseddes-i) maḳşūr

23 üç olıcaḳ rükni ol maḳşūr olur
cāhil olan ħōr u hem maḳhūr olur
fā'ılātün fā'ılātün fā'ilün
'ālim olan hem-nişini ħūr olur

A 152^b**remel-i [müṣemmen-i] maħbūn**

24 remel-i maħbūn-ılan şi'r bu gün āb-ı ħayāt
oldı çün la'lüñe eŗgürdi özüni fe'ılāt
fe'ılātün fe'ılātün fe'ılātün fe'ilün
şi'ri bu vezn-ilen oḳursaḡ olur lafz nebāt

S 189^a

²⁵dā'ire-yi evvel-rā muħtelife ħ'ānend ve der-ın dā'ire
bīst u heşt ħarf muteħarrık ve bīst ħurūf sākin est
ṭavīl fe'ülun mefā'ilun erba'a merrāt
medīd fā'ılātun fā'ilun erba'a merrāt
basīt mustef'ilun fā'ilun erba'a merrāt

22 bu: A-, sebāt: necāt A, ad-ılan: ad-ıla A, aña: S-, bilgil: buldı A, cehl-i: baħr-ı A, eşişdürsin: işidirseñ A
[= Remel baħrı bu sekiz rükünle sabit olduğu için bilenler ona ad olarak müsemmen dediler, fā'ılātün fā'ılātün
fā'ılātün fā'ilün, cehalet karanlıktır, sen sana ondan kurtuluş eşiştir/sen seni kurtar.]

23 [= Rükni üç olunca maksūr olur, cahil olan hem hor hem kahırlı olur. fā'ılātün fā'ılātün fā'ilün, ālim olanın arkadaşı
huri olur.]

24 bu gün: A-, eŗgürdi özüni: öğretdi A, ılen: ile A. Veznin son cüzü fe'ilān olmalıydı.

[= Remel-i maħbūn ile şiir bugün ölümsüzlük pınarı olduğu için fe'ilāt kendini senin dudağına eşiştirdi. Fe'ilātün
fe'ılātün fe'ılātün fe'ilün, şiiri bu vezinle okursan söz şeker olur.]

25 Bu kısım A'da yoktur.

[= Birinci daireye Muħtelife derler, yirmi sekiz harekeli harf ve yirmi sakin harftir. Tavīl, fe'ülün mefā'ilün, dört
defa. Medid, fā'ılātün fā'ilün, dört defa. Basīt, müstef'ilün fā'ilün, dört defa.]

- 26 dâ'ire-yi duvum-râ mu'telife h^vânend ve der-în dâ'ire sî ħarf
muteħarrik ve duvâz deh ħarf sâkin est
vâfir mufâ'iletun sitte merrât
kâmil mutefâ'ilun sitte merrât
- 27 dâ'ire-yi suvum-râ muctelibe h^vânend ve der-în-râ ĩn
bĭst u çehâr ħarf muteħarrik ve heşt ħarf sâkin est
hezec mefâ'ilun sitte merrât
recez mustef'ilun sitte merrât
remel fâ'ilâtun sitte merrât
- 28 dâ'ire-yi çehârum-râ muştebihe h^vânend ve der-în
dâ'ire bĭst u çehâr ħarf muteħarrik ve heşt ħarf sâkin est
munserih mustef'ilun mef'ülâtu [mustef'ilun]
ħafif fâ'ilâtun mustef'ilun fâ'ilâtun
muctess mustef'ilun fâ'ilâtun fâ'ilâtun
muzâri' mefâ'ilun fâ'ilâtun mefâ'ilun
muķteđab mef'ülâtu mustef'ilun mustef'ilun
seri' mustef'ilun mustef'ilun mef'ülâtu
- 29 dâ'ire-yi pencum-râ muttefika gŭyend ve der-în
dâ'ire bĭst u çehâr ħarf muteħarrik ve řâzdeħ ħarf sâkin est
mutedârik fe'ülun şemâne merrât
mutedârik fâ'ilun şemâne merrât

26 [= İkinci daireye Mü'telife derler, bu dairede otuz harf harekeli ve on iki harf sakindir. Vâfir, mufâ'iletün, altı defa. Kâmil, mütefâ'ilün, altı defa.]

27 [= Üçüncü daireye Muctelibe derler, bu dairede yirmi dört harekeli harf ve yirmi sakın harf vardır. Hezec, mefâ'ilün altı defa. Recez, müstef'ilün, altı defa. Remel, fâ'ilâtün, altı defa.]

28 [= Dördüncü daireye Muştebihe derler, bu dairede yirmi dört harf harekeli ve sekiz harf sakindir. Münserih, müstef'ilün mef'ülâtu müstef'ilün. Hafif, fâ'ilâtün müstef'ilün fâ'ilâtün. Müctes, müstef'ilün fâ'ilâtün fâ'ilâtün. Muzâri', mefâ'ilün fâ'ilâtün mefâ'ilün. Muktedab, mef'ülâtu müstef'ilün müstef'ilün. Seri', müstef'ilün müstef'ilün mef'ülâtu.] Nevâyi'de müctes bahri müstef'ilün fâ'ilâtün mefâ'ilün olarak verilmiştir. (ERASLAN, 1993, s. 175)

29 [= Beşinci daireye Müttefika derler, bu dairede yirmi dört harf harekeli ve on altı harf sakindir. Müteķârik, fe'ülün, sekiz defa. Mütedârik, fâ'ilün, sekiz defa.]

Sonuç;

Mutahhar b. Ebî Tâlib, 14. yüzyılın sonu ile 15. yüzyılın başında yaşamış müelliflerdendir. *Ravzatu'l-Evzân* ve *Miftâh-ı Edeb* ile birlikte ismini ve mahiyetini bilemediğimiz bir eseri daha vardır. *Ravzatu'l-Evzân* muhtemelen 1421'de Karamanoğlu Mustafa Bey'e sunulmak üzere kaleme alınmıştır. Yine bu küçük eser, Anadolu'da aruz konusunda Türkçe yazılmış ilk eserlerdendir. Eserde 24 aruz vezni ve bahirleri hakkında bilgi verilmektedir. Bu vezinlerin çoğu mukayese ettiğimiz aruz risâlelerinde de yer almakla birlikte bahir ve fer'leri ile alakalı farklı görüşler ihtiva edebilmektedir.

Kaynakça

- AK, M. (2000). İklim. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 22, s. 28-30.
- BELENKUYU, B. (2020). Türkçe Aruz Kaynakçası. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi-24*, 137-172.
- COŞKUN, M. (2003). Edebi Terimler ve Aruzla İlgili Bir Eser: Alî b. Hüseyin Hüsâmeddîn Amâsî'nin Risâletün mine'l-^eArûz ve Istilâhi'ş-Şi'r'i. *Türk Kültürü İncelemeleri*(8), 97-130.
- ÇETİN, N. M. (1991). Arûz. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 3, s. 424-437.
- DONUK, S. (2017). *Nevizâde Atâyî'nin Şakâ'ik Zeyli: Hadâ'ıku'l-Hakâ'ik fî-Tekmiletî'ş-Şakâ'ik (İnceleme-Tenkilî Metin)* (Cilt 2). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- ERASLAN, K. (1993). *Ali Şîr Nevâyî, Mîzânü'l-Evzân (Vezinlerin Terazisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ. (2013). *el-Okyânusu'l-Basît fî-Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi* (Cilt 3). (E. T. Mustafa Koç, Çev.) İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- ÖZDEMİR, A. (2015). Aruz İlmi. *İslâm Medeniyetinde Dil İlimleri Tarih ve Problemler* (s. 357-424). içinde İstanbul: İSAM Yayınları.
- POPARA, Haso; FAJÍC, Zejnil. (2000). *Gazi Husrev-Begova Biblioteka u Sarajevu Katalog Arapskih, Turskih, Rerzijskih, Bosanskih, Rukopisa, Svezak Sedmi, sv. 7*. London: Al-Furqan Islamic Heritage Foundation.
- SEVGİ, A. (2007). Ahmed-i Dâî'nin Bilinmeyen Bir Eseri: İlm-i Arûz. *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*(18), s. 1-11.
- SEVGİ, A. (2008). Ahmed-i Bardahî'nin Türkçe ve Farsça Manzum Aruz Risalesi. *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*(19), 37-55.
- SÜMER, F. (2001). Karamanoğulları. *DİA*, 24, s. 454-460.
- ŞAFAK, Y. (1991). *Sürûrî'nin Bahrü'l-Ma'ârif'i ve Enîsü'l-Uşşâk ile Mukayesesi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Dr. Tezi.
- TAŞ, H. (2000). *On Altıncı Yüzyıl Divan Şairlerinde Vezin Kullanımı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- ÜST, S. (2011). *Edirneli Nazmî Dîvânı (İnceleme-Tenkilî Metin)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Dr. Tezi.
- YAZAR, S. (2014). XVI. Yüzyılda Yazılmış Türkçe Bir Aruz Risalesi: Aşkı'nin Arûsu'l-Arûz'u. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları TDED*(10), 83-130.